

vonulat mindenképpen bővíteni ajánlott Fried István több tanulmányával, Bódyné Márkus Rozália, valamint János Eszter kutatási eredményeivel (ld. www.mtmt.hu), illetve Fazekas Tiborc bibliográfiájával (*Bibliographie der in selbständigen Bänden erschienenen Werke* [...], Hamburg, 1999).

Petőfi német nyelvű recepciója kapcsán – jelenlegi tudásunk szerint – annyi bizonyos, hogy Adolf Dux jelenti a kiindulási pontot egy soha véget nem érő kutatási folyamatban. Ennek eddigi legjelentősebb mérföldkövét jelöli ki Christine Schlosser opulens kötete: a költő születésének 200. évfordulójára egy olyan, felbecsülhetetlen segítséget jelentő munkát jelentetett meg, amely a további, Petőfivel kapcsolatos filológiai kutatásoknak hatalmas impulzust jelenthet, s legalább ennyire hasznos lehet a fordítás-, a kultúratudomány, valamint nem kevésbé a komparatisztikai vizsgálgatások számára.

UJVÁRI HEDVIG

Simon Melinda, *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1921–1940, / Hungarian Printers' and Publishers' Devices 1921–1940*, Budapest, OSZK, 2023. 244 p.

A magyar nyomdász- és grafikatörténet határterületének számító kiadói és nyomdászjelvények jeles kutatójától, Simon Melindától új kötet jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár gondozásában. A téma kronológiai kutatását olyan reprezentatív munkák alapozták meg, mint V. Ecsedy Judit, *Hungaria Typographica* kötete, mely a tipográfiai elemeket, nyomdai betűkészleteket és cífrákat is regisztrálta. E kutatási eredményekhez kapcsolódva, a hazai könyvnyomtatás jelvényeit a kezdetektől, vagyis a 15. századtól feldolgozó kötetsorozat indult el, ennek első darabja Simon Melindának V. Ecsedy Judittal közösen írt műve, a *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1488–1800 / Hungarian Printers' and Publishers' Devices 1488–1800* című, a Balassi Kiadó és az OSZK gondozásában, 2009-ben megjelent kötet volt. Ezt követték Simon Melinda önálló munkái, a 19. századi kiadói és nyomdászjelvényekre fókuszáló kiadvány, amely 2012-ben jelent meg, a *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1801–1900 / Hungarian Printers' and Publishers' Devices 1801–1900* címmel, szintén a Balassi Kiadó és az OSZK gondozásában. Majd pedig a *Kiadói és nyomdászjelvények Magyarországon 1901–1920 / Hungarian Printers' and Publishers' Devices 1901–1920* című kiadvány következett, immáron egyedül az OSZK kiadásában, 2019-ben.

E szakkönyvek folytatása a 2023-ban megjelent friss kötet, amely értelem szerűen követi az előzők szerkezetét. Ez a 20. század harmadik és negyedik évtizedére koncentráló új katalógus a jelvények leírásával, a szakmai elemzéssel önmagában is jelentős, de az előző kötetek folytatásaként különösen értékes, hiánypótló munka, amely tovább gazdagítja ismereteinket a 15. században induló, s korokon átívelő magyarországi könyvkiadói tevékenység összetett hátterének a bemutatásával.

A bevezető tanulmány, majd ennek angol változata (9–22, 23–37) a jelvények típusait ismerteti, hasonló külföldi példákat is említve, valamint az egyes típusok esztétikai és tartalmi értékeit is elemmezve. A kiadói és nyomdászjelvények terén a 19. századi „jelvényrobbanás” folytatása jellemző, ugyanis – amint a szerző rámutat – a Trianont követő jelvények mennyisége növekedést mutat, annak ellenére, hogy földrajzi tekintetben jóval kisebb terület számít ekkor a magyarországi könyvkiadás hatósugarának. Az időszak újdonsága az ideológiai és politikai jelképek (például turul motívum, hármas halom keresztrel) megjelenése egyes kiadói és nyomdászjelvényeken, valamint a hagyományos (heraldikus jelvények, épületszimbólumok, klasszikus) ikonográfiai elemek mellett az új, modern formai és ikonográfiai elemek alkalmazása is megfigyelhető a tervezői-grafikus munkában. A szerző kifejti, hogy a korszak újításait az absztrakció, az egyszerűsödő motívumok megjelenése is jellemzi, amelyek már a modern logók előfutáiraiként is értelmezhetők. Tehát a törzanyag rendkívül változatos: a hagyományos ikonográfiai elemeket tartalmazó jelvények mellett „grafikus logók (piktogramok), logotípiák (betűlogók) és az ezek keveredéséből létrejött hibrid logók” (20) egyaránt

DOI 10.17167/mksz.2024.2.269-270

szerepelnek a korszak kiadói és nyomdászjelműjein. A motívumok leírásához és elemzéséhez kapcsolódóan a mottók, jelmondatok fordítása és indexe (240), valamint hivatkozások is emelik a katalógus-szócikkek tudományos színvonalát.

A tanulmányból megtudhatjuk, hogy a források kutatása kiterjedt a kiadók és nyomdák rövidtávon használt jelműjeire, a jelműváltozatokra is, jól szemléltetve az ikonográfiai módosítások fázisait. A jelműyek forrásául az ismertebb kiadványok mellett – a teljességre törekedve – az OSZK-ban fellelhető alkalmi és aprónyomtatványok sokasága szolgált.

A kiadók jelműjeinek katalógusa ábécérendben mutatja be a törzsanyagot, az egyes jelműyeknek a felső sávban elhelyezett illusztrációit (kivéve: 56–57, 90. oldal) magyar nyelvű ismertetés és az angol fordítás követi, a jelműnyel és a magyar ismertetővel megegyező számmal (39–144). A sorszámozás jól nyomon követhetővé teszi az ismertető szövegeket és a hozzájuk tartozó illusztrációkat. Hasonló struktúrában mutatja be a kötet a nyomdák jelműjeit is (146–237), majd hely- és névmutató zárja a kötetet (239–244).

A katalógus használatáról a szerző a 38. oldalon ad praktikus információkat. A katalógusban bemutatott 496 jelmű ismertetése során – a sorozat első kötetében lefektetett közlési szabályoknak megfelelően – előbb adatokat közöl (a jelműnt használó nyomdász, kiadó neve; a használat helye, éve vagy intervalluma; a jelmű technikai jellemzői és mérete, a jelmű könyvben elfoglalt helye), amelyet szöveges leírás, kiegészítő információ esetén magyarázat, hivatkozás követ. A motívumok, attribútumok megnevezését követően a jelműnt használó kiadóra, illetve a nyomdász munkásságára vonatkozó információkról is tudomást szerezhetünk. Amennyiben a nyomdász vagy kiadó cég a megelőző korszakokban már működött, hivatkozás utal a korábbi katalógusokban bemutatott jelműyekre. Ezáltal a korszakokra, évtizedekre bontott köteteken átívelő jelmű-változatok is jól áttekinthetővé válnak.

A vaskos katalóguskötet, a választott papírnak köszönhetően, a méret ellenére is könnyű, jól használható, emellett formai tekintetben is követi a sorozat megelőző kiadványait. A kétnyelvű kiadás révén a kötetben szereplő magyarországi példák és ismertetéseik a külföldi szakmai közönség számára is használhatók, így ez a katalógus is beleilleszkedik a nemzetközi könyvkiadás-történeti kutatások sorába.

Összegzésként elmondható, hogy Simon Melinda kötete méltó folytatása a 2009-ben elkezdett, magyarországi kiadói és nyomdászjelműyeket közreadó kutatómunkának. Az újabb eredmények publikálásával a magyar könyvkiadói és nyomdászjelműyek története a 20. század két fontos évtizedének gazdag anyagával gyarapodott. Remélhetőleg a kutatás a század második felére vonatkozóan is folytatódni fog, teljessé téve a magyar könyvkiadás történetének ezen érdekfeszítő szeletére vonatkozó, a kiadói és nyomdászjelműyeket számba vevő és összegző kutatásokat.

ÚJVÁRI EDIT